

Masarykova univerzita
Filozofická fakulta
Ústav české literatury a knihovnictví
Kabinet knihovnictví

VIKBA 29 Učící se společnost a role knihovníka v ní

Učící se univerzity - Learning College

Autor: Mgr. Adéla Smažilová

UČO: 64283

Typ studia: prezenční

Počet znaků: 17 195

Ročník: 1.

Obsah

Úvod

1. Vzdělávací systém USA a Community College
2. Koncept Learning College
3. Uplatnění konceptu Learning College v USA dnes
4. Learning College a české prostředí
 - 4.1. Learning College a Bílá kniha
 - 4.2. Učíci se škola a Learning College
5. Závěr
6. Použité zdroje

Úvod

Koncept Learning College (učící se vysoká škola), jehož představení je hlavním účelem této práce, je úzce spjat s prostředím terciárního vzdělávání v USA, kde se také zrodil. Obhájci tohoto konceptu vycházejí především z kritiky současného vzdělávacího systému, který odpovídá spíše potřebám agrární civilizace Spojených států v devatenáctém století, a ne počátku jedenadvacátého století a požadavkům post-industriální společnosti. Myšlenka Learning College vychází z jedné konkrétní a ryze americké instituce terciárního vzdělávání a tou je tzv. Community College (komunitní vysoká škola). Community College nabízí svým studentům zpravidla dvouleté studijní programy zaměřené na získání konkrétního certifikátu či diplomu (associate's degree). Překlad pojmu Learning College naznačuje, že prim ve významu bude hrát proces učení a ne pojmy jako student, učitel a podobně a také vysoká škola – sektor terciárního vzdělávání. Procesu učení by se totiž vzdělávací systém měl zcela podrobit, aby tak byl schopen produkovat absolventy, kteří se v dnešním světě neztratí a pro které bude proces neustálého učení se samozřejmou součástí života. V druhé části se proto zaměřím na to, jak tato revoluční myšlenka prostupuje debatu o reformě školství jak v USA tak také u nás.

1. Terciární vzdělávání v USA a Community College

Pokud se chcete v USA vzdělávat i po skončení střední školy, máte prakticky dvě možnosti. Tou první bude univerzita klasického evropského stříhu. Rozdíl mezi klasickou univerzitou a Community se pokusím ilustrovat na příkladu jedince, který se rozhodl studovat politickou vědu. Pokud jste osoba z dobře zajištěné rodiny a máte během střední školy dostatek času věnovat se honbě za dobrými známkami, dostanete se na vytouženou instituci ctihodného jména vcelku snadno. Čekají vás čtyři roky studia, než vám udělí titul bakaláře, další dva až tři roky, než z vás bude M.A. (Master of Arts – obdoba českého Mgr.). Pokud na to kapes vaší či rodičů stačí, můžete pokračovat ve studiu, než z vás bude PhD, ale pro tento titul se rozhodne pouze 8.9% studentů klasických kamenných univerzit. Většina vrhne svůj potenciál na trh práce ihned po získání bakalářského diplomu.

Soustředme se tedy na tyto 4 roky, které dle mnoha hollywoodských filmů, totalně a zásadně změní váš život. Na univerzitu se totiž musíte přestěhovat, kampusy jsou povětšinou daleko za městy a mnohé univerzity poskytují ubytování. Jste tedy se svými spolužáky, a mnohdy i profesory, v denním kontaktu, což poskytuje podhoubí pro oborové síťování. Toto prostředí také napomáhá jistým typům akademické práce, jako jsou týmové projekty nebo samostudium v dobře vybavených a dlouho otevřených knihovnách. Co se týče výuky samotné, tak v přednáškových halách vás bude sedět třeba i tři sta a šanci, že přímo k vám bude hovořit autor tlusté a nesmírně čtivé učebnice, kterou musíte prostudovat, je mizivá. Nahradí jej tzv. teaching assistant, jelikož profesori se soustředí na vědu a studenty magisterských a postgraduálních studií. Teaching assistant však svou práci bere jako nutné zlo, které ho má po absolvování určitého počtu hodin posunout na akademickém žebříčku výše. Zkrátka po čtyřech letech máte sice hodně známých a přátel, avšak povědomí o oboru mizivé a školu budete i nadále vnímat jako nutné zlo, či jako nástroj k získání titulu a tím pádem lépe placeného místa.

Pokud nepocházíte z alepoň střední příjmové skupiny a stále toužíte po vzdělání, máte druhou možnost, kterou představuje Community College. Zde se studuje pouze dva roky a pak vás ocení tzv. Associate's degree, či si pak v rámci studia můžete udělat státní či federální certifikát ve studované specializaci. Pokud chcete studovat politickou vědu, najdete si Community College ve vašem bezprostředním okolí a pak po roce můžete přestoupit na univerzitu a nechat si předměty uznat. Community College zpravidla nabízí nejen obory, které je možno studovat na klasických univerzitách, ale hlavně obory zaměřené prakticky. Od svářeče, přes zdravotní sestru až k instruktorovi v divočině. O přijetí nemusíte prosit a kolikrát ani nevdí, že nemáte hotovou střední školu (jsou i případy, že při střední škole si můžete dělat kurzy a pak si je nechat na domovské instituci uznat). Community College vyznává politiku otevřených dveří, což ji činí institucí lidovou a ne exkluzivní a elitářskou, jak je tomu u klasických kamených univerzit.

Zkusme si představit, jak by mohly ony dva roky asi vypadat. Pravděpodobně budete bydlet stále u rodičů a do školy budete dojíždět. Své spolužáky mimo školu příliš nevidíte, zato se s nimi sblížíte v malých třídách. Učit vás budou učitelé s minimálně M.A. , a nezatížení byrokracií velkého molochu ani vědeckými ambicemi. Učitel tam bude opravdu pro vás a bude se vám snažit být maximálně nápomocen. Nezřídka vedle vás zasednou i jedinci staší či z rozličných komunit a vy tak dostanete možnost nahlédnout do světů, kam byste jako student válející se po anglickém trávníku v kampusu za městem jen těžko podíval. Shrňme si tedy, že po dvou letech máte známé a celkem slušný a praxí podepřený vhled do oboru. Možná přemýšlíte i nad tím, že by nebylo na škodu s učiteli zůstat v kontaktu a udržovat si tak přehled o možnostech a třeba jít jednou nabyté vědomosti zase předat dál anebo zvažujete další studium.

Community College má oproti univerzitám ještě jednu výhodu, a tou je financování. Provoz a činnost Community College zajišťuje místní samospráva a peníze jdou přímo z daní vybraných lokálně. Kdežto obrovské státní i soukromé univerzity žijí z darů svých bohatých a úspěšných absolventů a snáze podléhají jejich vlivům, což platí i o podpoře státní. Další předností Community College je její pružnost a schopnost reagovat na změnu např. společenských požadavů ohledně vzdělávání, protože skladba studentů je různorodá a odráží stav místní komunity. Umožňuje to i samozřejmě větší fluktuace studentů, jelikož zisk associate's degree vyžaduje pouze dva roky a celkově menší počet studentů.¹

V našem systému se nabízí srovnání s Vyšší odbornou školou, avšak ta je jako instituce stále v mnoha případech navázána na střední školy. V USA se Community Colleges staly svébytnou součástí terciárního vzdělávání, a pokud možno, jako partnery ke spolupráci upřednostňují univerzity před středními školami.

2. Koncept Learning College

Z výše popsaného prostředí Community College vychází i koncept Learning College. Community College se totiž primárně zaměřuje na jedince a zajištění jeho osobního rozvoje skrze vzdělání. Je tedy learning-centered (zaměřené na učení) a learner-centered (zaměřeno na učícího se). Nepodporuje tedy jakousi stádnost typickou pro klasické univerzity. Learning College výstižně popsal Jerry O'Banion, o jehož práci se v této kapitole budu víceméně opírat.

Na počátku devadesátých let byly Community College již student-centered and teacher-centered. O'Banion však tvrdí, že to nestačí. Výsledkem reformy amerického terciárního vzdělávání bylo pouze, metaforicky řečeno, zastříhávání a upravování větví na již mrtvém stromu. Zmenšení tříd,

¹ *Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Community College in the United States* [online]. c2009 [cit. 2009-04-03]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Community_colleges_in_the_United_States>.

zavedení moderních technologií a celková byrokratizace studia měly za cíl vyprodukovat kvalitnější absolventy. To se však nestalo a Community Colleges byly první, kdo na tento neúspěch mohl reagovat, jelikož jsou díky své podstatě nejbližší společnosti a nové trendy se jich bezprostředně týkají.

Co změnou neprošlo je samotná podstata vzdělávání – proces učení, neboť tomuto tématu nebyla věnována dostatečná pozornost. Základním shrnutím tohoto principu je O'Banionova teze, která se začala objevovat v programech Community Colleges od poloviny devadesátých let minulého století a ta zní: Learning College dává na první místo učení a poskytuje vzdělávací zkušenosti pro učícího se jakkoli, kdekoli a kdykoli. Learning college je totiž navrhuta pro pohodlí studentů a nikoli učitelů, či administrativních pracovníků. O'Banion shrnul principy Learning College do šesti základních tezí, které by měla každá vzdělávací instituce splňovat, pokud se k tomuto konceptu začne hlásit.

- 1) Learning College vytváří podstatnou změnu uvnitř i vně jednotlivého studenta
- 2) Learning College zapojuje studenty do procesu učení jako plnohodnotné partnery a předpokládá jejich zodpovědnost za své volby
- 3) Learning College vytváří a nabízí co nejvíce možností pro učení
- 4) Learning College vybízí studenty k formování a aktivní účasti při společných vzdělávacích aktivitách
- 5) Learning College definuje roli facilitátorů ve třídě dle potřeb studentů
- 6) Learning College a její facilitátoři uspějí pouze tehdy, je-li dosaženo zlepšení a rozšíření vzdělávací zkušenosti pro studenty

Ad1.

Podstatná změna (substantial change) je zde chápána jako moment, kdy se učící se osoba dopracuje k aha-momentu a na základě nabytého poznání začne i jednat. Jde tedy především o změnu jak v myšlení, tak hlavně v chování. Podstatná změna je taková změna, kterou je možno na základě např. autoevaluace zpětně zjistit a zdokumentovat.

Ad2.

Jde o to, že když jedince do procesu zapojíme, má pak na jeho chod větší vliv, cítí se více vtažen do děje a raději na něm participuje. V rámci principu dva jde ale také o bourání rolí a bariér tak, jak je vidí a tvoří současný systém terciárního vzdělávání (autoritativní role učitele, podřízené postavení studenta atd.).

Ad3.

Učení se má odehrávat neustále a prostředí školy tomu má být maximálně uzpůsobeno. Celková ergonomie vzdělávacích institucí má být podrobena tomuto imperativu.

Ad4.

Učící se univerzita by měla maximálně stimulovat a podporovat studentskou tvořivost a v rámci výuky maximálně využívat práci ve skupinách.

Ad5.

Pojem učitel je nahrazen výstižnějším termínem facilitátor – tedy někdo kdo asistuje při procesu učení a spíše jej postrkává ke společně vytyčenému cíli, než aby jej autoritativně vedl. Facilitátor by měl chod kursu maximálně přizpůsobit možnostem skupiny.

Ad6.

Tento bod odkazuje zpět k bodu jedna. Jediné kritérium úspěchu je dosažení viditelné změny v postojích a chování učících se osob, tj. rozšíření vzdělanostní zkušenosti.²

Názornou ilustrací výše uvedených tezí je film holywoodské produkce a žánru pokleslého – romantické komedie z prostředí amerického vysokého školství s názvem Accepted (v ČR koluje jako Bezva vejška). Autoři zde v limitech žánru přesvědčivě dokazují, že learnin a learner-centered koncepce lze v praxi uplatnit.³

3. Uplatnění Learning College v USA dnes

Implementace principů Learning College však vyžaduje obrovské usílí na straně učitelů a zaměstnanců příslušné vzdělávací instituce a v neposlední řadě také pochopení ze strany studentů. V roce 1997 provedla Liga pro Inovaci Community Colleges průzkum, ve kterém se 97 procent dotázaných ředitelů vyslovilo pro to, aby se jejich školy během tří až pěti let snažily být více learning-centered. V roce 2000 obdržela Liga pro Inovaci grant na projekt, jehož cílem je zavést do praxe principy Learning College a sledovat, zaznamenávat a analyzovat průběh těchto reforem na dvanácti experty vybraných školách v USA a Kanadě. Projekt měl běžet tři až pět let.

Současný stav projektu je poněkud obtížné z webové prezentace zjistit, jelikož řada stránek není datována, anebo je datována roky 2000 či 2001 a zrcadlí spíše počáteční nadšení a zápal pro věc. Nicméně, dle kalendáře organizace probíhá stále řada konferencí na téma Learning College a implementace jednotlivých principů a oddělení publikací se hemží tituly nejen otce „zakladatele“ O'Baniona, ale i například seznamem dizertací na téma konceptu Learning College. Většina publikací, článků a vědeckých statí je však českému čtenáři nedostupná. Dvanáct škol z tzv. první linie (vanguard colleges) se však jistě rádo podělí se zájemci o Learning College o své poznatky, jelikož síťování nejen těchto dvanácti, ale hlavně i dalších škol, je jedním z primárních cílů

2

O'BANION, Terry. A Learning College for the 21st Century. Phoenix: American Council on Education/[Oryx Press](#) Series on Higher Education, 1997. [cit. 2009-04-25] Dostupný z WWW: http://www.ntlf.com/html/lib/lc21_xrpt.htm

3 PINK, Steve. Accepted. Universal Pictures, 2006.

projektu. Jak sami účastníci přiznávají, jde o běh na dlouhou trať a k tomu, aby se škola stala co nejvíce learner-centered je potřeba v úsilí nepolevovat.

4. Learning College a české prostředí

4. 1. Learning College a Bílá kniha terciárního vzdělávání

Bílá kniha terciárního vzdělávání je dokumentem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, který stanovuje rámec diskuse o nové podobě terciárního vzdělávání v České republice v návaznosti na evropské trendy a diskuse v OECD. Jelikož Learning College je konceptem, který se zrodil na druhé straně Atlantiku, a který reaguje na potřeby terciárního vzdělávání ve Spojených státech amerických, je těžké v Bílé knize vůbec vystopovat alespoň náznaky výše popsaných principů konceptu. Evropské a americké školství se v mnohém liší, nelze však opomenout, že vzrorem pro budování vzdělávacích institucí v Novém světě byly školy (a v případě terciárního vzdělávání především univerzity) evropského stříhu. Přesto však lze vysledovat alespoň deklarativní přihlášení se k obecným trendům ve vzdělávání, tak jak je vidí i koncept Learning College.

V úvodu (bývalý) ministr Liška říká, že je třeba brát studenty jako rovnocenné partnery, avšak zde to končí. Dále se dokument, co týče účasti studentů na procesu vzdělávání, zabývá spíše spoluúčastí studentů po stránce finanční. Za tím stojí předpoklad, že vložený kapitál studentův bude automaticky motivovat k vyšším výkonům. Dokument se dále odvolává na veřejný zájem a potřebu sociální spravedlnosti. Autoři chtějí systém maximálně otevřít a „demokratizovat“, zatáhnout do něj i soukromou sféru apod. O procesu učení jako takovém však ani zmínka. Požadavky na absolventa jsou z pohledu Bílé knihy určovány spíše trhem a jakýmsi univerzálními demokratickými hodnotami. Lze tedy lehce nabýt dojmu, že požadavky dneška se příliš neliší od požadavků agrární civilizace 19. století. Právě kritika a odmítnutí těchto požadavků stály u zrodu konceptu Learning College. V Bílé knize nenalézám takovéto odmítnutí, místo toho se dokument hemží výrazy globalizace a požadavky dnešní doby, ovšem vůle je definovat blíže a přizpůsobit jim styl a následně formu terciárního vzdělávání chybí nebo není příliš zřetelná.

Co se vysokoškolských učitelů týče, má se rozlišovat akademický pracovník výzkumného typu a pedagogického typu. Bílá kniha se zabývá spíše nastavením systému, což je teď pro ČR klíčové, ale jaksi ignoruje probíhající změnu vzdělávacího paradigmatu, což je při navrhování nového a funkčnějšího systému terciárního vzdělávání škoda.⁴

4.2. Koncept učící se školy v českém vzdělávacím systému

V českém prostředí se uchytil pojem učící se škola, avšak vychází ze zcela jiného základu než výše diskutovaný koncept Learning College. V ČR je pojem učící se škola specifikací pojmu učící se organizace, který pochází z ekonomie a marketingu. Uvedu zde pro srovnání pět principů učící se školy dle Sengeho, jak je cituje ve své prezentaci Medková:

- 1) Mistrovství v oboru
- 2) Způsob myšlení, mentální modely
- 3) Vytváření a sdílení vizí
- 4) Týmové učení
- 5) Systémové myšlení⁵

Rozdíl mezi Learning College a učící se školou tak, jak je prezentována v českém prostředí, je tedy jasný. Učící se škola jako učící se organizace klade důraz na učení se pracovníků instituce od sebe navzájem, na autoevaluaci a neustálé porovnávání se s ostatními. Jedná se o schéma zaměřené na chod organizace jako takové, i když klade důraz na proces učení. Jde však o to, že důraz na učení je kladen na pracovníky instituce a učení se žáků je pak něco, co automaticky z tohoto prvního předpokladu má vyplývat.

V USA se Learning College týká víceméně terciárního vzdělávání, kdežto v České republice se pojem učící se škola vyskytuje spíše na základních a středních školách, které tento princip v rámci samostatných rámcových učebních programů implementují ať už jednotlivě nebo pod pláštěm projektu ESF (např. Pardubický kraj)⁶. Úspěšně koncept učící se školy propaguje o.s. Kritické myšlení, které již po řadu let pořádá kurzy inovativní pedagogiky, které se dle mého názoru asi nejvíce blíží svým posláním konceptu americké Learning College, nicméně stále jde o program pro učitele. Tento program je však zaměřen na pedagogické dovednosti a ne na chod školy, v čemž vidím jednoznačné pozitivum, avšak zdá se, že se jej účastní spíše pedagogové základních a středních škol, nikoli těch vysokých⁷.

Pokud se tedy někde vyskytuje pojem učící se univerzita, tak spíše ve smyslu učící se univerzita jako učící se organizace a nikoli jako learning a learner-centered univerzita.

5 Informační a studijní centra škol a kvalita školy, [online]. c2009 [cit. 2009-04-27] Dostupný z WWW: <<http://www.npkk.cz/esk/files/knihovny-soucasnosti-medkova.pdf>>.

6 Cesty od tradiční školy k učící se organizaci aneb měníme sebe, měníme školu, [online]. c2009 [cit. 2009-04-26] Dostupný z WWW: <http://www.zs-tremosnice.cz/www_esf.pdf>.

7 Kritické myšlení, [online]. c2009 [cit. 2009-04-26] Dostupný z WWW: <<http://www.kritickemysleni.cz>>.

5. Závěr

Má-li se v České republice začít budovat vzdělanostní společnost, je třeba aby duch konceptu Learning College – tedy na učení zaměřené vzdělávání, našel co nejširší uplatnění nejen v primárním a sekundárním sektoru vzdělávání. Oba koncepty, tedy jak učící se škola, tak Learning College, předpokládají, že učení je nikdy nekončící proces a že učit se budeme až do konce svých dní. Celoživotní vzdělávání je dnes známý a zavedený pojem. V ČR však zatím spíše diskutovaný a v život uváděný nepříliš systémově.

V České republice užívaný pojem učící se škola, potažmo univerzita, totiž nevolá po změně základního paradigmatu vzdělávání, které má být zaměřeno na proces učení a naučení (viz princip 1 u Learning College) jednotlivého žáka. Nicméně, z výše uvedeného vyplývá nutnost mezi těmito pojmy důsledně rozlišovat a možnosti uplatnění amerického modelu Learning College na české terciární vzdělávání dále zkoumat.

6. Použité zdroje

Cesty od tradiční školy k učící se organizaci aneb měníme sebe, měníme školu, [online]. c2009 [cit. 2009-04-26] Dostupný z WWW: <http://www.zs-tremosnice.cz/www_esf.pdf>.

Informační a studijní centra škol a kvalita školy, [online]. c2009 [cit. 2009-04-27] Dostupný z WWW: <<http://www.npkk.cz/csk/files/knihovny-soucasnosti-medkova.pdf>>.

Kritické myšlení, [online]. c2009 [cit. 2009-04-26] Dostupný z WWW: <<http://www.kritickemysleni.cz/>>.

League for Innovation in the Community College, [online]. c2009 [cit. 2009-04-26] Dostupný z WWW: <<http://www.league.org/league/projects/lcp/index.htm>>.

Národní program rozvoje vzdělávání v České republice : bílá kniha. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Praha : Ústav pro informace ve vzdělávání - nakladatelství Tauris, 2001.

O'BANION, Terry. A Learning College for the 21st Century. (Phoenix: American Council on Education/[Oryx Press](#) Series on Higher Education, 1997) . [cit. 2009-04-25] Dostupný z WWW: <http://www.ntlf.com/html/lib/lc21_xrpt.htm>

PINK, Steve. Accepted. Universal Pictures, 2006.

The Learning College Concept: Bibliographic Sources, [online]. c2009 **[cit. 2009-04-27] Dostupný z WWW:**
<http://www.okanagan.bc.ca/administration/students/library/learning_college.html>.

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: Community College in the United States [online]. c2009 [cit. 2009-04-03]. Dostupný z WWW: <http://en.wikipedia.org/wiki/Community_colleges_in_the_United_States>.